

ANAYASA MAHKEMESİNİN 506 SAYILI KANUNUN 26. MADDESİ İLE İLGİLİ İPTAL KARARININ HUKUKİ SONUÇLARI

M. Zafer ERDOĞAN
Yargıtay 10.Hukuk Dairesi Üyesi

I- GİRİŞ

Anayasa Mahkemesi, Yargıtay 10.Hukuk Dairesinin başvurusu üzerine 23 Kasım 2006 gün ve E.2003/10,K.2006/106 sayılı kararı ile 506 sayılı kanunun 26. maddesinin ilk fıkrasına 3395 sayılı kanunla eklenen "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere..."ifadesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Gereğçeli karar 21 Mart 2007 gün ve 26469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve böylece 26. maddenin bu bölümü, Anayasanın 153/3. maddesi gereğince kararın yayımı tarihi olan 21 Mart 2007 den itibaren yürürlükten kalkmıştır.

Bilindiğı gibi 26. madde, iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle sigortalı veya hak sahibi kimselere gelir bağlanması durumunda meydana gelen kurum zararının, maddede belirtilen şartların varlığı halinde, işveren ve diğer kişilerden rücu tazminine imkan sağlayan bir maddedir. Benzer düzenlemenin 506 sayılı kanundan önce yürürlükte bulunan 4772 sayılı Kanunun 37. maddesinde de yer aldığını görüyoruz. Kanundan doğan sosyal sigorta görevini yerine getirerek ilgililere gelir bağlayan kurum, bu sebeple bir zarara uğrar. Zararın oluşmasına kusurlu davranışı ile sebep olan işveren, borçlar hukuku hükümlerine göre zarar görene karşı sorumlu olduğu gibi, bağlanan gelir ve yapılan ödemeler sebebiyle kurum lehine doğan rücu hakkı sebebiyle kuruma karşı da 26. madde uyarınca sorumludur. Çünkü kurumun sağladığı yardımları, bir başkasına ait borcun ödenmesi şeklinde yorumlamamak gerekir. Gerçekten kurum sigortalıya yardım sağlamakla başkasına ait bir

borcu değil, kanundan doğan kendi borcunu yerine getirmektedir.¹ O nedenledir ki kurumun yaptığı ödeme sorumlu kişinin borcunu sona erdirmez.

Maddede açıklık olmadığı için uygulama ve doktrinde bu hakkın hukuki dayanağının ne olduğu konusu tartışılmıştır. Türk hukukunda işverenin sorumluluğu başlangıçta tehlike sorumluluğu ile açıklanırken², daha sonra 4772 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte kurumun rücu hakkının “kendine özgü halefiyet” kuralına dayandığı kabul edilmiş, 506 sayılı Kanun döneminde de bu görüş devam ettirilmiştir. Yargıtay’ın bu yöndeki uygulamasını dikkate alan yasa koyucunun, 1987 yılında yürürlüğe giren 3395 sayılı kanunla 26.maddeye bir ilave yaparak içtihatla kabul edilen hukuki nitelendirmeye, bir anlamda yasallık kazandırdığını görüyoruz. Gerçekten iptale konu bölüm eklenmeden önce de, kurumun bu maddeden doğan rücu hakkının halefiyet kuralına dayandığı kabul edilmekte idi.Bu kabulün temelinde ise 506 sayılı Kanundan önce yürürlükte bulunan 4772 sayılı İş Kazaları İle Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanununun rücu konusunu düzenleyen 37. maddesi ve özellikle 31.3.1954 tarih ve 18/11 sayılı içtihadı birleştirme kararı yatmaktadır. 26. maddeye söz konusu bölümün eklenmesinden sonra verilen kararlarda ise halefiyet kuralının gerekçesi olarak hem söz konusu içtihadı birleştirme kararına,hem de maddeye eklenen bu bölüme dayanılmıştır. Son olarak,1994 yılında çıkan içtihadı birleştirme kararında ise, halefiyet kuralı kabul edilirken,özellikle 26. maddeye 3395 sayılı Kanunla eklenen ve iptale konu bu bölüm gerekçe gösterilmiştir. Mahkemeler yönünden bağlayıcı nitelikteki bu kararlar birlikte uygulamadaki tartışmalar son bulmuştur. Ancak; halefiyet kuralına dayanak yapılan hükmün bu defa Anayasa Mahkemesince iptali üzerine, ortaya yeni bir hukuki durum çıktığı da açıktır. Belirtelim ki 31.3.1954 tarihli içtihadı birleştirme kararı, yürürlükten kalkan 37. madde hükmü ile ilgili olduğundan, 506 sayılı Kanunun 26. maddesi hükmü ile doğrudan bir ilgisi ve dolayısıyla bu madde açısından bağlayıcılığı söz konusu değildir. Öte yandan halefiyet konusunun bu kararın sonuç bölümünde değil, gerekçesinde yer aldığını belirtmekte de fayda vardır. Zira içtihadı birleştirme kararları sonuç kısmıyla bağlayıcı, gerekçesiyle yol göstericidir. Bu sebeptendir ki 1.7.1994 tarihli içtihadı birleştirme kararına kadar Yargıtay’ın halefiyet konusunda, yorum yoluyla 31.3.1954 tarihli içtihadı birleştirme kararına atıfta bulunduğunu; bu kararın bağlayıcılığında söz edilmediğini görmekteyiz.

¹ Aydın Başbuğ, Sosyal Sigortalar Kurumunun İşveren Ve Üçüncü Kişiyeye Rücuu, Ankara 1992, S.47

² R.Asılköylü, SSK Yorumu, Ankara 2003 S.315

Sonuç olarak 26. madde hükmü açısından, 1954 tarihli içtihadın bağlayıcılığından söz edilemez. Asıl sorun 26. madde açısından bağlayıcı olan, 1.7.1994 tarihli içtihadı birleştirme kararının, iptal kararı karşısında geçerliliğini koruyup korumadığıdır.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararları yasama,yürütme ve yargı organlarını bağlar. Bu sebeple, söz konusu iptal kararının yürürlüğe girdiği tarih itibariyle, ortaya çıkan yeni hukuki durumun ne olduğu ; 26. madde ile ilgili olarak, mevcut içtihadı birleştirme kararı başta olmak üzere, sair Yargıtay kararlarının geçerliliğini ve değerini koruyup korumadığı, kurumun rücu tazminat hakkının hukuki temelini ne niteliği ve sorumlulardan isteyebileceği azami tazminat miktarının ne olduğu ile buna bağlı uygulama sorunları;iptal kararından önce açılıp henüz sonuçlanmamış eldeki davalar yönünden nasıl bir yol izleneceği gibi konular önem arz etmektedir.Biz bu yazıda az önce değindiğimiz sorunları ele alarak incelemeğe çalışacağız.

Yukarıda açıklandığı gibi 506 sayılı Kanundan doğan uyuşmazlıkların temyiz mercii olan Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, kurulduğu günden beri, 26. maddeden doğan rücu hakkının, halefiyet kuralına dayandığını kabul etmiş ve bu görüş 1994 yılında çıkan içtihadı birleştirme kararıyla bağlayıcılık kazanmıştır. Öte yandan bildirimsiz çalıştırılan sigortalıların uğradıkları iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle, doğan kurum zararının işverenden rücu tazminine imkan sağlayan, aynı Kanununun 10. maddesine dayalı davalar yönünden Yargıtay halefiyet kuralını benimsememekle birlikte, tazminat miktarının hesabı yönünden 26. maddeye ilişkin içtihadını kıyasen, uygulamaktadır. Halefiyet kuralını kabul etmenin sonucu olarak, her iki maddeye göre açılan davalarda, olaydan zarar gören kişilerin işverenden isteyebilecekleri miktarla (uygulamada buna kısaca “dış tavan” denilmektedir) sınırlı olarak kurumun gelirlerde artış yaptıkça, işveren aleyhine açacağı yeni davalarla bu artışları isteyebileceği kabul edilmektedir. 10. madde uygulaması yönünden Daire ilk yıllarda daha da ileri giderek Kurumun herhangi bir dış tavan sınırlaması olmaksızın, sürekli olarak gelir artışlarından doğan zararını, işverenden rücu tazmin isteyebileceğini kabul etmiş ise de, daha sonra bu içtihadını terk etmiştir. Kanaatimiz odur ki, hükmedilecek tazminat miktarının üst sınırı yönünden gerek 26.ve gerekse 10. maddeyle ilgili bu içtihatlar,madde metinleri ile yasa koyucunun amacına ve tazminat hukuku ilkelerine aykırı olduğu gibi, sorumlular yönünden hakkaniyete de uygun değildir. Gerçekten ödediği primlerle iş kazası ve meslek hastalığı risklerine karşı, sorumluluğunu bir ölçüde yerine getirdiği kabul edilen işverenler için, bu uygulamanın adil olmayan sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Öyle ki kurum iş kazasının üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen,gelirlerdeki artışları

gerekçe göstererek, işverene karşı bazen sayıları 7-8 i bulan yeni davalar açmakta ve bu durum, gerçek zarar miktarına yani dış tavana kadar devam etmektedir.

Yargıtay'ın bu içtihadı, bilimsel çevrelerde taraftar bulmakla beraber, bir takım haklı eleştirilere de maruz kalmıştır³. İncelemenin sınırlı alanı izin vermediği için, bu tartışmalara girmek istemiyorum. Ancak şu kadarını belirtelim ki, halefiyet başkasına ait bir borcu alacaklıya ödeyen kimsenin, kanunda bu hak açıkça tanınmış olmak kaydıyla, alacaklının sahip olduğu haklara sahip olması demektir. Rücu hakkı ise ifa edilen alacaktan ayrı ve bağımsız bir haktır. 26. maddede halefiyete ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı halde, kurumun rücu hakkını yorum yoluyla halefiyete dayandıran Yargıtay'ın, benimsediği bu kurala aykırı olarak kurum yararına bir takım hukuki yaklaşımlar sergilemesi çelişki oluşturmaktadır. Nitekim alacağa halef olan kişinin asıl alacaklının haklarıyla sınırlı olarak talepte bulunabileceğine dair kurala aykırı biçimde, her bir gelir artışında o artışa dayalı dava yönünden zamanaşımının yeniden başlayacağı; keza sigortalı veya hak sahibi kimselerin tazminat sorumlusunu ibra etmesinin ya da yapılan harici ödemelerin kurumun rücu hakkını etkilemeyeceği ve sigortalı veya hak sahibinin açtığı tazminat davasında hükme dayanak yapılan kusur ve hesap raporu 26. maddeye uygun değilse, kurumun rücu davasında esas alınmayacağına dair kararlar buna örnek gösterilebilir.

II – 26. MADDE HÜKMÜNÜN ANLAM VE YORUMU

26. maddenin konumuzla ilgili ilk fıkra hükmü şöyledir: “İş kazası veya meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veyahut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ilerde yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir.”

Hizmet akdi ile bir işverene bağlı olarak çalışırken iş kazası geçiren veya meslek hastalığına maruz kalan sigortalı, bu arızalar sebebiyle meslekte kazanma gücünün en az % 10 veya daha fazlasını yitirecek şekilde bedence veya ruhça bir arızaya uğradığı takdirde, 506 sayılı

³ Bknz. Aydın Başbuğ, Aynı Eser. Ayrıca R. Aslanköylü, Rücu hakkının Hukuksal Temeli, Dr. Aydın Özkul'a Armağan, Kamu-İş, 204 vd.

Kanunun 19. maddesi uyarınca kendisine veya hak sahiplerine kurumca gelir bağlanır. Bu Anayasa'nın 2. ve 60. maddelerinde ifadesini bulan sosyal güvenlik hakkının devlete yüklediği bir görevdir. Böylece sorumluların haksız fiili sebebiyle, bir zarara uğrayan kurumun, 26. madde gereğince bu zararı işverenden geri almaya hakkı vardır.

İşverenin 26. maddeye göre sorumluluğu, maddede açıkça sayılan kusur halleriyle sınırlıdır. Yukarıda değinildiği gibi bunlar işverenin kastı, işçi sağlığı ve iş güvenliği hükümlerine aykırılığı veya suç sayılır nitelikteki hareketidir. İş kazası veya meslek hastalığının maddede sayılan bu hallerin dışında kalan bir sebeple (kaçınılmazlık veya işverenin %100 kusursuz olması gibi...) meydana gelmiş olması halinde, kurumun yasal işlevini yerine getirerek, 506 sayılı Kanunun 12. maddesinde yazılı yardımları sigortalıya sağlayacağı kuşkusuz ise de, maddenin öngördüğü kusur şartı gerçekleşmediği için, yapılan yardımlar dolayısıyla doğan zararı işverenden rücu istemesine yasal olarak imkan bulunmamaktadır. Çünkü 26. madde sorumluluğu, bir kusur sorumluluğudur.

İptal kararıyla ilgili açıklamalara geçmeden önce, dil bilgisi ve yorum kurallarına göre 26. maddeyi nasıl anlamamız gerektiği konusu üzerinde durmak istiyorum. Özellikle maddenin ilk fıkrasının anlamı nedir ve yasa koyucu bu hükümle neyi amaçlamıştır?. Bir başka ifade ile, masraflar ile ilk peşin değerli gelirin kusur karşılığı olan miktarın, sorumlulardan istenmesi mümkün ise de, ilerde gelirlerde meydana gelecek artışların rücu tazminine yasal olarak imkan var mıdır?.

Açık ve anlaşılabilir bir anlatımdan yoksun olan maddeye, uygulamada Yargıtay tarafından, yasa koyucunun amaçlamadığı bir anlam verilmiş ve maalesef 1994 yılında çıkan içtihadı birleştirme kararıyla da bu hatalı yaklaşım devam ettirilmiştir. Maddenin birinci fıkrası işveren sorumluluğunu, ikinci fıkrası ise üçüncü kişi sorumluluğunu düzenlemektedir. Birinci fıkraya göre kurum iki şeyi talep edebilir. Bunlar, kurumca yapılan giderler ile bağlanan gelirdir. Gider kavramı sigortalıya yapılan tedavi ve geçici iş göremezlik ödeneği harcamalarını; gelir kavramı ise yukarıda açıklandığı gibi kanunun 19. maddesine göre sigortalı veya hak sahiplerine geçimlerini sağlamak üzere her ay ödenecek belirli bir parayı ifade eder. Farklı görüşlere kaynaklık ettiği için, burada asıl üzerinde durulması gereken konu, fıkra metnindeki gider kavramı için kullanıldığına inandığımız "... yapılan veya ilerde yapılması gerekli bulunan ..." ifadesinin, metnin devamındaki "gelir" kavramını da kapsayıp kapsamadığıdır. Bize göre, maddenin birinci fıkrasındaki "gider" kavramı içinde yer alan sağlık yardımı ile geçici iş göremezlik ödeneği harcamalarının sigortalının iyileşmesi veya kendisine

sürekli iş göremezlik geliri bağlanması ya da ölümüne kadar sürecek bir zaman dilimi içinde bir çok defa gerçekleşebileceğine dair yaşam gerçeğini dikkate alan yasa koyucunun, bu amaçla madde metnine dahil ettiği “...yapılan veya ilerde yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ...” ifadesini giderle sınırlı olarak anlamak ve yorumlamak gerekir. Sigortalıya geçici iş göremezlik döneminde her gün için bir ödenek ödenecek, ayrıca uğradığı bedensel ve/veya ruhsal arıza nedeniyle bazen yıllarca sürebilecek tıbbi muayene ve tedavi masrafları yapılacaktır. Bu, halin icabından kaynaklanan bir durumdur. Yargıtay’ca maddeye yanlış anlam verilerek, bu ifadenin maddenin devamındaki “gelir” kavramını da amaçladığı şeklindeki bir yorumla bağlanan gelirin ilk peşin değeri ile birlikte, sonradan bu gelirden meydana gelen artışların da kurumca işvereniden istenebileceği kabul edilmiştir. Halbuki iş kazası veya meslek hastalığına uğrayan sigortalı, bu yüzden uygulanacak tıbbi tedavi sonunda iyileşip sağlığına kavuşabileceği gibi, iş göremez duruma girebilir veya bu olay sigortalının ölümüne de sebep olabilir. İşte bu dönemde sigortalıya bir yandan tedavi harcamaları yapılacak, bir yandan da çalışmadığı için kurumca kendisine geçici iş göremezlik ödeneği ödenecektir. Bu harcamaların bir defada yapılması çok defa mümkün değildir. O sebeple yasa koyucu maddeyi hazırlarken bilinçli olarak “... yapılan ve ilerde yapılması gerekli bulunan giderlerin tutarları...” ifadesini kullanmıştır. Hükmün devamında ise “ile” bağlacı ile farklı bir durum ele alınmaktadır. Gerçekten fıkranın devamında “...gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı ...” denilmektedir. Sigortalı veya hak sahibi kimselere gelir bağlandıktan sonra, rücu davasına esas kurum alacağını peşin sermaye değeri hesaplanır ve bunun kusura karşılık gelen miktarı kurumca sorumlulardan dava yoluyla istenir. Bağlanan gelirin peşin sermaye değeri hesabı bir defa yapılır. Bunun kusur karşılığı miktar, kuruma ödendiğinde rücuya konu borcun düşmesi ve kurumun yasadan doğan rücu hakkının da böylece sona ermiş olması gerekir. Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak, bu gelirden daha sonra yapılacak artışların, tazminine imkan sağlayan bir hükmün maddede yer almamasının sebebi budur. Son olarak şunu da belirtelim ki, maddede yer alan “gelirler” kelimesi, yani gelirin çoğul takısıyla kullanılmış olması, mükerrer gelir artışlarının tazminini amaçlamak için değil; hak sahibi kişilerin eş, çocuklar veya anne, baba gibi birden çok sayıda olması ihtimaliyle ilgilidir.

Gelir artışlarının istenebileceğine dair kararların dayanağını oluşturan 1.7.1994 tarih ve 1992/3-1994/3 sayılı içtihadı birleştirme büyük genel kurulu kararından⁴ söz ederek bu bölümü kapatalım.

---

⁴ R.G. 20.10.1995 gün ve 22493 S.

İçtihadı birleştirme kararları yukarıda belirttiğimiz gibi, sonuç kısmıyla bağlayıcıdır. Söz konusu içtihadı birleştirme kararının sonuç kısmında, kurumca bağlanan gelirlerde meydana gelen artışların sorumlulardan istenebileceği, rücu davalarının içeriğinde geri alma hakkı bulunan kendine özgü nitelikteki haleflik hukuki temeline dayandığı 10 yıllık akdi zamanaşımına tabi olduğu ve zamanaşımının her bir gelir artışının kurumun yetkili organının onayladığı tarihten başlayacağı kabul edilmiştir. Büyük Genel Kurul bu kararı verirken, şu gerekçelere dayanmaktadır: İş kazasında asıl kusurlu olan işverendir. İş kazası ile gelir artışı arasında illiyet bağı vardır, prim ödedi diye iş veren bu sorumluluktan kurtulamaz. Sigortalıya yardım etmek Anayasanın buyruğudur. Kusurlu davranışı ile olaya sebep olan işveren artışlardan sorumlu olmalıdır. Büyük Genel Kurul yasal gerekçe olarak da 26. maddenin yukarıda açıklanan hükmüne ve özellikle buna 3395 sayılı kanunla eklenen bölüme dayanmıştır. İçtihadı birleştirme kararının dayandığı bu bölüm Anayasa Mahkemesince iptal edildiğinden, kanaatimizce iptal ile birlikte içtihadı birleştirme kararının geçerliliği ve böylece bağlayıcılığı kalmamıştır. Esasen 10. Hukuk Dairesinin iptal başvurusu ile Anayasa Mahkemesinin iptal kararı bu hususu açıkça ortaya koymaktadır.

III- ANAYASA MAHKEMESİNİN İPTAL KARARI

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, Biga Asliye (iş) Mahkemesince verilen bir kararın temyiz incelemesi sırasında hükme dayanak kılınan 506 sayılı Kanunun 26. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna vararak oybirliğiyle verdiği 28.1.2003 tarih ve 2002/9391-2003/434 sayılı kararla, Anayasa Mahkemesine iptal başvurusunda bulunmuştur. Bu kararda iptal isteğinin gerekçesi olarak şu görüşlere yer verilmektedir: “ 26. maddenin hangi hükmünün Anayasaya aykırılık teşkil ettiği meselesine gelince, yukarıda değinildiği gibi anılan maddenin birinci fıkrasında aynen şu hükme yer verilmiştir.(...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere kurumca işverene ödettirilir...) 24.10.1983 tarih ve 2934 sayılı Kanunun 2. maddesiyle⁵ eklenen bu hüküm gelirlerdeki artışların da istenebileceği anlamına gelmektedir. Nitekim Yargıtayımız da gelir artışlarının işverenden istenebileceğine dair içtihadını 26. maddeye sonradan eklenen bu fıkraya dayandırmaktadır. Keza 1.7.1994 tarih,1992/3 esas, 1994/3 karar sayılı

⁵ Kanunun tarih ve no.su kararda yanlış yazılmıştır. Doğrusu, “20.06.1987 tarih ve 3395 sayılı” olacaktır.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu kararında da gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceği görüşü sözü edilen 26. maddeye eklenen "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işveren den isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere..." hükmüne dayandırılmıştır. Oysa Anayasa Mahkememiz baştan beri açıkladığı gibi gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceğine ilişkin bir yasa hükmünün Anayasaya aykırı olacağına karar vermiştir. Yargıtayımız, anılan içtihadı birleştirme kararının bağlayıcılığı nedeniyle gelir artışlarının peşin değerinin de istenebileceğine karar vermektedir.. Oysa 2934 sayılı yasa 5 ile eklenen hüküm iptal edildiği takdirde Yargıtay, görüşünü değiştirmek zorunda kalacaktır. Nitekim Yargıtay, eski görüşünden dönerek Bağ-Kur Kanunu-nun 63. ve 2926 sayılı Kanununun 47. maddelerinde yer alan kurumun rücu hakkının bağımsız rücu hakkına dayandığını ve gelir artışlarının istenemeyeceğini kabul etmektedir."

Bu başvuru üzerine verilen iptal kararının gerekçesinde, Yüksek mahkeme; Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin başvuru kararında, Anayasaya aykırılık itirazını Anayasanın 10., 60. ve 65 maddelerine dayandırdığını, oysa kendisinin konuyu ele alırken bu gerekçelere dayanmak zorunda olmadığını, esasen kuralın bu maddelerle ilgisinin görülmediğini ve incelemesini Anayasanın 2. maddesi yönünden yapacağını belirttiikten sonra, iptale gerekçe olarak şu görüşlere yer vermektedir : "Anayasanın 2. maddesi ile benimsenen hukuk devleti, bütün faaliyetlerinde hukukun egemen olduğu devlettir. Bu devlette hukuk güvenliğini sağlayan bir düzen kurulması esastır. Böyle bir düzende devlete güven ilkesi ise vazgeçilmez temel öğelerdendir. Devletin yaptığı düzenlemelerde haksız bir edinime yol açılması ve kişilerin haksızlığa uğratılması kabul edilemez.

Anayasanın 60. maddesinde "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar." denilmektedir. Bu kurala göre sosyal güvenlik herkes için bir hak ve bunu gerçekleştirmek ise devlet için bir görevdir. Sosyal güvenlik hakkı, sosyal güvenlik kuruluşlarınca kendi kuralları çerçevesinde yerine getirilir. Sosyal sigortanın kapsamı, sigorta alanı ve içerdiği riskler ile alınacak primler yasalarla belirlenmiştir. Sosyal güvenliğin ve sigortanın varlık nedeni sosyal risklerin karşılanmasıdır.

Kanuna uymayan eylem sonucunda hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun sonucu olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini kuruma ödeyen ve böylece ilgi ve ilişkisi kesilen işverenin, kanun, kanun hükmünde kararname ve kararlarla bağlanan gelirlerde yapılacak artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutularak dava tehdidi altında bulundurulması, sosyal güvenlik

kuruluşlarına ait olması gereken risklerin işverene yükletilmesi anlamına gelir. Böyle bir durum hakkaniyet ve sorumluluk ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi sosyal hukuk devleti ilkesine de aykırıdır.

Bu nedenlerle kural,Anayasanın 2. maddesine aykırıdır.”

Anayasa Mahkemesinin bu kararı,26. maddenin birinci fıkrasında yer alan ve gelir artışlarından doğan kurum zararının işverenden tahsiline imkan tanıyan “... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebileceği miktarla sınırlı olmak üzere...” ifadesini Anayasanın 2. maddesinde yer alan “sosyal devlet” ve “hukuk devleti” ilkelerine aykırı bulmuş ve sonuçta kesin bir ifade ile gelir artışlarının işverenden istenemeyeceğini karara bağlamıştır. Bu sebeple biz, Anayasa Mahkemesinin bu kararından sonra bir takım yorumlarla içtihadı birleştirme kararının hala geçerliliğini koruduğunu ve eskisi gibi gelir artışlarının işverenden istenebileceğini ileri sürebilmenin hukuken mümkün olmadığını düşünmekteyiz.

Zira 1.7.1994 tarihli içtihadı birleştirme kararı,26. maddenin 1. fıkrasına 3395 sayılı Kanunla eklenen bölüme dayandığından ve bu hüküm Anayasa Mahkemesi’nce iptal edildiğinden,iptal ile birlikte zorunlu olarak yasal dayanak ve gerekçesini kaybetmiştir. Kanaatimizce artık bağlayıcılığından söz edilemez. Bu durumda, konu ile ilgili olarak bu güne kadar verilmiş olan,aynı doğrultudaki yargıtay kararlarının da tazminat miktarı ve hesap usulü yönünden geçerliliği kalmamıştır.Tekrar belirtelim ki Anayasa Mahkemesi gelir artışlarının istenemeyeceğini açık ve kesin bir ifade ile karara bağladığından, bunun aksini ileri sürmek bize göre hukuken mümkün değildir. O halde bu iptal kararından sonraki dönemde mahkemelerin, kurumca bağlanan gelirin ilk peşin değerinin kusura karşılık gelen miktarına hükmetmesi, artışa ilişkin talepler yönünden ise ret kararı vermesi gerekir. Buna bağlı olarak bakiye ömre göre, geleceğe yönelik zarar hesabı ve tavan incelemesi yapılmasına da, artık gerek kalmamaktadır. Hal böyle olunca 26. maddenin hukuki temelinin iptal kararından sonra artık halefiyete değil; kanundan doğan basit rücu hakkına dayandığının kabulünde kanaatimce isabet vardır. İptal kararının anlam ve amacı budur. İptal kararından sonra verilen, Yargıtay 10.Hukuk Dairesi kararları da bu yöndedir.Nitekim Yüksek Mahkeme bir kararında bu konu ile ilgili olarak şu görüşlere yer vermektedir: “...iptal kararı ile birlikte ortaya çıkan yeni hukuki durum çerçevesinde gelir artışlarının istenemeyeceği ve bu maddeye göre açılan davalarda halefiyet kuralına dayanılamayacağı, kurumun rücu alacağı

hukuki temelinde halefiyet değil, kanundan doğan basit rücu hakkının bulunduğu kabul edilmelidir⁶.

IV – İPTAL KARARININ SONUÇLARI

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 76.maddesine göre hakim yürürlükteki kanun hükümlerini uygular.Öte yandan Anayasa'nın 153. maddesi iptal kararlarının yargı organlarını bağlayacağını ifade etmektedir. Her iki kural Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının mahkemeler tarafından resen dikkate alınmasını ve hükmün buna göre verilmesini zorunlu kılmaktadır.Ancak konunun değişik durumlara göre ayrı ayrı ele alınıp incelenmesi gerekir.

1-Kesinleşmiş Hükümler Yönünden :

Doktrin ve yargı kararlarında Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önce kesinleşen mahkeme kararlarına iptal hükmünün etki etmeyeceği kabul edilmektedir. Karar tarihinde yürürlükte olan kanun hükümlerine göre verilir kesinleşen hüküm ile, taraflar bir takım haklar elde etmişler ve böylece kanunun tanıdığı objektif nitelikteki hak, kişinin maddi anlamda kazanılmış hakkına dönüşmüştür. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı gerekçe gösterilerek, bu hakkın geri alınması hukuken mümkün değildir. Bu husus kamu düzeni ile ilgili olup,insan hakları ve yargıya güven kavramlarıyla da doğrudan bağlantılıdır. Nitekim bununla ilgili olarak, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5.2.2003 gün ve 2003/30-57 kararında, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı mahkemelerde görülmekte olan davaları etkiler ise de, iptal kararının kesinleşmiş mahkeme hükmüne etkisi yoktur denilmektedir.

2-Görülmekte Olan Davalar Yönünden :

İptal kararının yürürlük tarihi itibariyle,mahkemelerde görülmekte olan davalar bakımından nasıl bir yol izleneceği konusu önem taşımaktadır. Belirtilen tarihte henüz bir karar verilmemişse,yürürlüğe giren iptal kararının davaya bakan mahkeme tarafından resen dikkate alınması ve hükmün buna göre verilmesi HUMK.nun 76.maddesi hükmü gereğidir. Ancak iptal kararından önce dava sonuçlanmış ve verilen karar Yargıtay'ca bozulmuş ise durum ne olacaktır? Çünkü bu halde, mahkemenin iptal kararı doğrultusunda karar vermek ile bozma kararına

⁶ Yargıtay 10.HD. 05.04.2007 gün ve 2006/15278-2007/5265 S.

uyulması sonucu ortaya çıkan usule dair kazanılmış hakkı gözetmek gibi kamu düzeniyle ilgili ve fakat birbiriyle çelişen iki önemli hukuki konuyla karşı karşıya kalması söz konusudur.

Bilindiği gibi usule ilişkin kazanılmış hak konusu kanunlarımızda düzenlenmemiştir. Usul hukukunun dayandığı ana esaslar ile kamu düzeni gözetilerek içtihadı birleştirme kararlarıyla hukukumuzda kazandırılan kavram, mahkemenin uymuş olduğu bozma kararında gösterilen esasların, kararın lehine bozulduğu taraf yönünden usule ait kazanılmış hak durumu meydana getirmesini ve bunun mahkeme ile Yargıtay tarafından resen gözetilmesi gerektiğini, aksine karar verilemeyeceğini ifade eder. Usuli kazanılmış hakkın gözetilmemesi bozma sebebidir. Kural böyle olmakla birlikte, uygulamada ortaya çıkan bir takım zaruretlere, usule ilişkin kazanılmış hak kavramına bazı istisnalar getirilmesine yol açmıştır. Gerçekten Yargıtay Büyük Genel Kurulunca verilen 9.5.1960 gün ve 1960/21-9 sayılı içtihadı birleştirme kararında⁷ “Sonradan çıkan içtihadı birleştirme kararının, Temyiz Mahkemesinin bozma kararına uyulmakla meydana gelen usule ait müktesep hak esasının istisnası olarak, henüz mahkemede veya Temyiz Mahkemesinde bulunan bütün işlere tatbikinin gerekli olduğu ...” belirtilmektedir. Mahkemenin görev konusunda da usuli kazanılmış hak kuralını gözetmeyeceği, bunun usuli kazanılmış hakkın bir istisnası olduğu 4.2.1959 gün ve 1957/13.1959/5 sayılı içtihadı birleştirme kararında benimsenmiştir. Öte yandan gerek doktrinde ve gerekse Yargıtay kararlarında Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının da usuli kazanılmış hakkın bir istisnası olduğu kabul edilmektedir. Nitekim 7.4.2004 gün ve 2004/214-198 sayılı Hukuk Genel Kurul kararında “Anayasa Mahkemesinin iptal kararları usuli kazanılmış hakkın istisnasını teşkil ederler. Bu nedenle de Anayasa Mahkemesinin iptal kararları, kanun yoluna başvurma, kanun yoluna baş vuranların durumunu ağırlaştıramaz (Reformatio in pelus) şeklinde özetlenen kuralın ve aleyhe bozma yasağının istisnasını teşkil ederler. Bu ilkeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra oluşan yeni durum dikkate alınarak davanın incelenip karara bağlanması gerekir.” denilmektedir. Genel Kurulca bu konuda verilmiş aynı nitelikte başka kararlar da vardır.⁸ Yukarıda söz konusu ettiğimiz, 9.5.1960 tarihli içtihadı birleştirme kararı, Anayasa Mahkemesinin iptal kararları ile doğrudan ilgili değilse de, aradaki konu benzerliği sebebiyle önem taşımaktadır. Gerçekten iptal kararı doğurduğu hukuki sonuçlar bakımından içtihadı birleştirme kararından üstündür. Çünkü içtihadı

⁷ RG. 28.06.1960 gün ve 10537 S.

⁸ Bknz. HGK. 21.01.2004 gün ve 2004/44-19, 29.09.2004 gün ve 2004/448-461 S. Kararlar

birleştirme kararıyla Yargıtay kararları arasındaki içtihat aykırılığı giderilirken, mevcut yasa kurallarından veya hukuki kavramlardan birine üstünlük tanınmaktadır. Oysa Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla birlikte kanunun ilgili hükmü yürürlükten kalkmakta ve böylece artık ortada uygulanacak bir hüküm bulunmamaktadır. Bunu mahkemenin dikkate almaması düşünülemez. Yürürlükteki kanunları uygulamakla görevli mahkemenin bu durumu, yargılamanın her aşamasında kendiliğinden gözetmesi ve hükmünü buna göre vermesi gerekir. Yukarıda değindiğimiz içtihadı birleştirme kararının gerekçe bölümündeki şu ifadeleri önemli bulduğum için aktarıyorum:

“Şu ciheti açıklayalım ki, usuli müktesep hakka aykırı içtihadı birleştirme kararı çıkınca Temyiz Daireleri içtihadı birleştirmeye aykırı ve fakat usuli müktesep hakka uygun olan kararları bozacaklar, bozma kararı üzerine davayı incelemekte olan diğer mahkemeler dahi içtihadı birleştirme kararını kesin olarak öğrenince bozma kararıyla gösterilen yolu bırakarak içtihadı birleştirme kararı gereğince inceleme yapmaya başlayacak ve o karar gereğince hüküm verecektir.

Usule ait müktesep hakkın diğer bir şekli de bazı konuların Temyiz Dairesinin bozma kararının şumulü dışında kalarak kesinleşmesi ile meydana gelen şekildir. Her ne kadar bu cihet, içtihadı birleştirmenin dışında kalmakta ise de, bu şimdiki kararda ileri sürülen gerektirici sebepler karşısında, bu içtihadı birleştirme ile kabul edilen hukuki esasın bu şekil müktesep hakların varlığı halinde de tatbiki ileri sürülebilecektir.”

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, içtihadı birleştirme kararları için kabul edilen bu esasların, Anayasa Mahkemesinin iptal kararları için de aynen kabul edilmesi gerekir. Çünkü kanun hükmünü iptal eden Anayasa Mahkemesi kararının doğurduğu hukuki sonuçlar, yürürlükteki mevzuat yönünden uygulamaya yorum getiren içtihadı birleştirme kararından daha güçlüdür. Bu sebeple iptal kararlarının gerek Yargıtay’ca ve gerekse mahkemelerce görülmekte olan davalara uygulanması gerekir. Esasen Hukuk Genel Kurulu kararları da bunu açıkça ortaya koymaktadır.

3- İptal Kararından Sonra Açılacak Davalar Yönünden :

Yürürlükteki kanunları uygulamakla görevli olan mahkemelerin, iptal kararını dikkate alarak hüküm vermesi gerektiğinden, mahkemenin davanın açıldığı tarihte yürürlükte olan yasa hükümlerine göre uyuşmazlığı çözmesi ve iptale konu hükmü uygulamaması gerekir.

Yeterince açık olan bu konuda her hangi bir duraksama veya aykırı görüşün olmaması gerekir.

V- DIŞ TAVANLA İLE İLGİLİ OLARAK YARGITAY KARARLARINDA BENİMSENE EN ESASLAR :

1-İptal Kararından Önceki Dönem:

26. maddeden doğan rücu hakkının halefiyet kuralına dayandırılmasıyla birlikte, mahkemece hükmedilecek tazminat miktarının nasıl belirleneceği konusunda çok zengin bir içtihat literatürüne sahibiz. O nedenle burada kararların tarih ve sayısını vermediği ve içeriğini aktarmayı gereksiz buluyor, sadece istikrarla benimsenmiş esasları arz etmekle yetiniyorum :

a- Kurum sigortalının haklarına halef olduğu için, gelir artışlarından kaynaklanan zararını sigortalı veya hak sahibi kimselerin sorumlulardan isteyebileceği gerçek zarar miktarına kadar, yani dış tavana miktarına kadar talep edebilir. Bu yüzden sigortalı veya hak sahibinin bakiye ömrüne göre dış tavan dediğimiz gerçek zarar miktarının hesaplanması gerekir.

b- Sigortalı veya hak sahibi kimseler tarafından açılan tazminat davasında hükme dayanak kılınan kusur ve tazminat hesap raporu, taraflar aynı olmak şartıyla rücu davasında da kural olarak bağlayıcıdır. Mahkemenin kesinleşen tazminat dava dosyasını getirtmesi ve o dosyada belirlenen kusur ve hesaba itibar etmesi gerekir. Şayet tazminat davası devam etmekte ise bunun sonucu beklenmelidir.

c- Sigortalı veya hak sahibi kimselere banka, noter vasıtasıyla yapılan ödemeler, dış tavan alacağından düşülür.

d- Kurum sigorta şirketine karşı halefiyet kuralı gereğince poliçe limiti ile sınırlı olarak rücu tazminat talebinde bulunabilir.

2- İptal Kararından Sonraki Dönem :

İptal kararının yürürlük tarihi 21.3.2007 olduğuna göre, bunun üzerinden henüz iki aylık bir zaman geçmiştir. Ancak bu güne kadar verilen kararlar 10.Hukuk Dairesinin hukuki yaklaşımı konusunda yeterli bilgi verecek niteliktedir. Kuşkusuz bu konudaki içtihadın istikrar kazanması zamanla gerçekleşecektir.

Anayasa Mahkemesinin 26.madde ile ilgili iptal kararı sonucu kurumun rücu alacağına halefiyete değil; kanundan doğan basit rücu hakkına dayandığının kabul edilmesiyle ortaya çıkan hukuki esaslar Yargıtay 10. Hukuk Dairesi kararında şöyle anlatılmaktadır⁹:

Kurumun rücu hakkının hukuksal temeli, Halefiyete değil; Kanundan doğan basit rücu hakkına dayanır.

Bu nedenle Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine bağladığı gelirin ilk peşin değerinin kusur karşılığını isteyebilir. Gelir artışlarını talep edemez.

Tazminat davasında alınan kusur ve hesap raporu, rücu davasında bağlayıcı değildir. Güçlü delil niteliğindedir.

Sigortalı veya hak sahibi kimselerin, sorumluları ibra etmesi veya yapılan her türlü ödeme Kurumun rücu hakkını etkilemeyeceğinden, rücu davasında dikkate alınmaz.

Rücu davasında işveren yönünden zamanaşımı BK.125. maddesine göre 10 yıldır. Zamanaşımı gelirin onay tarihinden başlar. 3. kişiler yönünden ise BK:60 gereğince 1 ve 10 yıldır.

Faiz başlangıcı, gelirin bağlandığı tarihtir.

İlk peşin değer hesabı, gelirin bağlandığı tarih itibariyle ve her bir hak sahibi yönünden ayrı ayrı yapılmalıdır.

Fiili ödeme halinde, Kurumun talep edebileceği miktar, ilk peşin değerinin kusur karşılığı fiili ödeme miktarından düşük ise ilk peşin değere göre; fiili ödeme miktarı ilk peşin değerden düşük ise fiili ödeme miktarı dikkate alınarak belirlenir.

Kesinleşen önceki rücu davalarında hükmedilen miktarın mahsubu yapılırken, ilk peşin değer esas alınacaktır. İlk peşin değerle birlikte artışlara da hükmedilmişse artışlar mahsup edilmeyecektir.

VI- SONUÇ :

---

⁹ 10 HD. Nin 05.04.2007 gün ve 2006/15278 2007/5265 S.Kararlar

Ülkemizde yasalar ne yazık ki aceleye getirildiği ve özensiz şekilde hazırlanıp çıkarıldığı için,uygulamada bir takım yeni problemlerin çıkmasına sebep olmakta ve bunun yükünü de yargı mensupları çekmektedir. Yasalardaki eksik, çelişik ve anlamsız ifadeler yargılamanın uzamasına, kararlar arasında çelişki ve içtihat aykırılıklarına, madde metinlerine yanlış anlam verilmesinden dolayı da hak kayıplarına sebep olmaktadır. Bunun toplumumuza maliyeti çok yüksektir. Hal böyle iken,yasama organı temsilcilerinin, bir gecede onlarca kanunu çıkarmakla övünmeleri yadırganacak bir durumdur.

İşte bu problemin canlı bir örneği 26. madde düzenlemesidir. Madde metni yetersiz ve hatalı anlam içerdiğinden uzun süre nasıl yorumlanacağı tartışılmış ve bu güne kadar iptali için defalarca Anayasa Mahkemesine gidilmiş, ayrıca içtihadı birleştirme kararına konu olmuştur. Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla madde uygulamasının daha adil ve tatmin edici sonuçlar doğuracağı tahmin edilmektedir. Esasen, başlayan bu sürecin sonunda, iptal kararına paralel düzenleme getiren 5510 sayılı yeni sosyal güvenlik kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulama sorunlarının büyük ölçüde ortadan kalkacağı tahmin edilmektedir.